

ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ ТА ГРОМАДЯНСЬКОЇ СВІДОМОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ФАХОВИХ МЕТОДИК

FORMATION OF PATRIOTISM AND PUBLIC CONSCIOUSNESS OF FUTURE TEACHERS IN THE PROCESS OF STUDYING PROFESSIONAL METHODS

УДК 378.011.3-051:796(477.82)(043.5)
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2025/81.1.12>

Денисенко Н.Г.,
докт. пед. наук,
декан факультету початкової освіти
та фізичної культури
Комунального закладу вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради

Ковальчук І.Л.,
канд. філос. наук, доцент,
доцент кафедри природничо-
математичної, світоглядної освіти
та інформаційних технологій, завідувач
навчально-методичного відділу
Комунального закладу вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради

Чемерис І.В.,
викладач циклової комісії шкільної,
дошкільної педагогіки, психології
та методик, педагог соціальний
Комунального закладу вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради

Казмірчук О.А.,
викладач циклової комісії суспільних
та художньо-мистецьких дисциплін,
завідувач відділення початкової,
дошкільної освіти та інформаційних
технологій
Комунального закладу вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради

Голя Г.М.,
викладач кафедри природничо-
математичної, світоглядної освіти
та інформаційних технологій
Комунального закладу вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради

У статті досліджено проблему формування громадянської свідомості майбутніх учителів Нової української школи (НУШ) у процесі професійної підготовки, з акцентом на міжпредметну інтеграцію та впровадження національно-патріотичного виховання як ключового чинника педагогічної майстерності. З'ясовано, що підготовка вчителя нового покоління потребує усвідомлення власної ролі у формуванні громадянської компетентності школярів, готовності до активної соціальної взаємодії та розвитку національної ідентичності учнів через інтегроване викладання.

Підкреслено, що в умовах модернізації освіти особливу увагу приділено методологічним аспектам поєднання патріотичного виховання з фаховими дисциплінами у підготовці майбутніх учителів початкової школи та фізичного виховання. У цьому контексті проаналізовано ефективні підходи до міждисциплінарної інтеграції, зокрема: поєднання елементів громадянської освіти у фізичній культурі, використання проектної діяльності, ігрових методик, створення міжпредметних навчальних модулів та застосування здоров'язберігавальних технологій. Емпіричну базу дослідження становлять результати анкетування студентів педагогічних спеціальностей щодо ефективності запропонованих методичних засобів. Виявлено, що найбільший вплив на формування громадянської свідомості та активної позиції студентів мають інтерактивні форми навчання: рольові ігри, дискусії, інтегровані уроки з елементами історичної реконструкції, фізкультурно-патріотичні заходи, а також волонтерська діяльність. Зокрема, доведено, що залучення майбутніх учителів до співпраці з громадськими організаціями, проведення тематичних освітніх ініціатив і створення навчальних кейсів із громадянської освіти суттєво підвищують їхню мотивацію до педагогічної діяльності.

Отримані результати підтверджують необхідність посилення міжпредметної інтеграції як основи компетентнісного навчання у професійній підготовці вчителя. Доведено, що поєднання національно-патріотичного виховання з фаховими методиками сприяє не лише розвитку свідомих і відповідальних педагогів, а й формуванню комплексного освітнього середовища, орієнтованого на виховання активних громадян. Враховуючи результати проведеного дослідження, виділено такі стратегічні напрями вдосконалення системи підготовки вчителів: інтеграція громадянської освіти в освітній процес, формування громадянської компетентності через фізичну культуру, впровадження здоров'язберігавальних технологій у навчання, а також розвиток інноваційних методичних підходів до міждисциплінарного викладання.

Ключові слова: громадянська свідомість, національно-патріотичне виховання, Нова

українська школа, вчитель фізичної культури, вчитель початкової школи, міждисциплінарна інтеграція.

The article explores the problem of forming public consciousness among future teachers of the New Ukrainian School (NUS) in the process of professional training, with an emphasis on interdisciplinary integration and the implementation of national-patriotic education as a key factor in pedagogical mastery. It has been established that the preparation of a new-generation teacher requires an awareness of their role in shaping students' public competence, readiness for active social interaction, and the development of national identity through integrated teaching.

It is emphasized that in the context of educational modernization, special attention is given to methodological aspects of combining patriotic education with professional disciplines in the training of future primary school and physical education teachers. In this regard, effective approaches to interdisciplinary integration are analyzed, including incorporating elements of public education into physical culture, using project-based activities and game-based methods, creating interdisciplinary educational modules, and applying health-preserving technologies.

The empirical basis of the study consists of survey results among pedagogical students regarding the effectiveness of the proposed methodological tools. The findings indicate that interactive learning methods such as role-playing games, discussions, integrated lessons with elements of historical reconstruction, physical education and patriotic events, as well as volunteer activities have the most significant impact on students' civic consciousness and active engagement. Notably, it has been proven that involving future teachers in cooperation with public organizations, conducting thematic educational initiatives, and developing educational cases on public education significantly enhance their motivation for pedagogical activity.

The obtained results confirm the necessity of strengthening interdisciplinary integration as a foundation for competency-based learning in teacher training. It is demonstrated that combining national-patriotic education with professional methods not only contributes to the development of conscious and responsible educators but also fosters a comprehensive educational environment focused on cultivating active citizens. Based on the research findings, the following strategic directions for improving teacher training are highlighted: integrating civic education into the educational process, developing civic competence through physical culture, implementing health-preserving technologies in education, and advancing innovative methodological approaches to interdisciplinary teaching.

Key words: civil consciousness, national-patriotic education, New Ukrainian School, professional methods, teacher training, physical education teacher, primary school teacher, integration, patriotism, interdisciplinary approach.

Постановка проблеми. Сучасна освітня парадигма України визначає виховання патріотизму та громадянської свідомості одним із пріоритетних завдань професійної підготовки вчителя нового покоління. Це особливо актуально для педагогів, які працюють із дітьми молодшого шкільного віку та вчителів фізичної культури, оскільки саме вони закладають основи ціннісних орієнтирів, морально-етичних норм і активної громадянської позиції учнів.

Формування патріотизму та громадянської свідомості у майбутніх педагогів вимагає комплексного підходу, що передбачає інтеграцію фахових дисциплін, психолого-педагогічних курсів та методик викладання. Так, у підготовці вчителів початкової школи особливе місце посідають курси «Основи громадянської освіти», «Методика виховання» та «Інтегроване навчання в НУШ», які сприяють розумінню ролі вчителя у формуванні національної ідентичності. Водночас для вчителів фізичної культури важливими є дисципліни «Теорія і методика фізичного виховання», «Оздоровчі технології» та «Психологія спорту», що допомагають використовувати фізичну активність як засіб виховання вольових якостей, командного духу та соціальної відповідальності. Актуальність цього питання зумовлена необхідністю отримання наукових результатів, що розкривають взаємозв'язок між патріотичним вихованням, професійною підготовкою та методиками викладання фахових дисциплін в умовах педагогічного коледжу. Особливий акцент робиться на інтеграції методик початкової освіти та фізичної культури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Аналіз наукових джерел свідчить про те, що дослідники розглядають різні аспекти професійної підготовки майбутніх педагогів у закладах фахової передвищої та вищої освіти, приділяючи особливу увагу формуванню громадянської свідомості вчителя Нової української школи (НУШ). Результати наукових досліджень підтверджують, що громадянська свідомість є багатограним соціально-психологічним феноменом, який відображає усвідомлення особистістю своєї належності до суспільства, відповідальності за його розвиток і здатності до активної громадянської участі. Так у працях вітчизняних дослідників зауважено, що формування громадянської свідомості відбувається під впливом сукупності соціальних, політичних, культурних та освітніх факторів. Вона проявляється у вигляді цілісної системи цінностей, переконань, установок і поведінкових моделей, спрямованих на реалізацію демократичних норм та принципів. До прикладу: стан розвитку громадянської свідомості як віддзеркалення національного менталітету української нації знайшли відображення у працях Ю. Кузьменко [4]; питанням свідомості у громадянському суспільстві в умовах трансформаційних процесів в Україні

надавав перевагу у своїх дослідженнях М. Цибра [9]; сучасний стан патріотичного виховання молоді досліджувала А. Загородня [3]; завдання патріотичного виховання молодших школярів в процесі краєзнавчої роботи проаналізовані у дослідженні С. Долецької [2]; комплексну систему військово-патріотичного виховання учнівської молоді розробив О. Гончаренко [1].

В інших проаналізованих нами джерелах формування громадянської свідомості майбутнього вчителя Нової української школи визначається в таких аспектах: організація патріотичного виховання учнів 7-9 класів у процесі фізкультурно-масової роботи (М. Тимчик [8]); стан сформованості показників патріотичного виховання у майбутніх учителів фізичної культури (О. Онопрієнко [6]) та ін.

Як зауважує А. Загородня «патріотизм – це духовно-моральний принцип життєдіяльності особистості, який характеризується відповідальним ставленням людини до рідного краю, до Батьківщини, до народу, це активна праця на благо Вітчизни, примноження її багатств, розбудова науки та культури, захист свободи та честі своєї держави [3, с. 5]. Ми розділяємо думку автора про те, що «... сучасна модель виховання повинна враховувати особливості сьогодення, оскільки цього вимагають соціально-економічне становище країни, моральний і духовний стан українського народу, подальший розвиток культури, науки» [3, с. 5]. Суголосною у цьому контексті є наукова позиція С. Долецької. Авторка зазначає, що на різних етапах розвитку суспільства поняття патріотизму набувало нового змісту. Проте залишалися незмінними, на її думку такі його головні риси, як «...любов до Батьківщини, дотримання її інтересів; боротьба за свободу, честь і славу України; любов до народу, сім'ї; відстоювання й відродження рідної мови, науки, освіти, культури, мистецтва, духовних традицій народу; зміцнення дружби між народами» [2, с. 52].

Новий професійний Стандарт вчителя (2024), розроблений з урахуванням оцінки професійних функцій педагога, наголошує на необхідності переосмислення підходів до формування спеціальних і професійних якостей учителя, а також на подоланні стереотипів щодо його професійного розвитку. Реформа НУШ передбачає компетентнісний підхід у навчанні, який включає громадянську компетентність як одну з ключових. У цьому аспекті особливу роль відіграють фахові методики, які дають змогу педагогам інтегрувати елементи національно-патріотичного виховання в освітній процес. Зокрема, вчителі фізичної культури можуть використовувати елементи козацької педагогіки, командні ігри з патріотичним контекстом, а також змагання, що акцентують увагу на важливості здорового способу життя як складової національної культури. Зміст підготовки вчителя початкової

школи передбачає інтеграцію громадянознавчих тем у навчальні програми, розробку педагогічних технологій, що сприяють розвитку критичного мислення школяра, використання інтерактивних методик, що залучають учнів до активної громадянської участі.

Незважаючи на багатовимірність методології наукових досліджень, досі залишається відкритим питання формування патріотизму та громадянської свідомості у майбутніх педагогів через комплексний підхід. Такий підхід передбачає інтеграцію фахових дисциплін, психолого-педагогічних курсів і методик викладання.

Метою статті є визначити ефективні методичні підходи до формування патріотизму та громадянської свідомості у майбутніх учителів початкової школи та фізичної культури шляхом міждисциплінарної інтеграції фахових дисциплін, аналізу освітніх потреб студентів та експериментального дослідження впливу комплексних педагогічних методик на їхню громадянську позицію та професійну компетентність. Відповідно до мети були визначені завдання дослідження: розкрити взаємозв'язок між патріотичним вихованням, фаховою підготовкою та методиками викладання професійно орієнтованих дисциплін через призму міждисциплінарного підходу; розробити й обґрунтувати освітню модель, що поєднує методики початкової освіти та фізичної культури для розвитку патріотичної свідомості майбутніх педагогів; здійснити комплексне дослідження серед студентів педагогічних спеціальностей для визначення рівня їхньої громадянської свідомості, патріотичної мотивації та впливу інтегрованих методик на їхню професійну підготовку.

Виклад основного матеріалу дослідження. З метою дослідження специфіки формування громадянської свідомості майбутнього вчителя Нової

української школи (НУШ) у процесі вивчення фахових методик нами було розроблено авторську анкету, яка мала на меті простежити суб'єктивне ставлення здобувачів вищої освіти 2-х курсів спеціальностей 013 «Початкова освіта» і 014.11. Середня освіта (фізична культура) Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради до означеної проблеми (всього 44 особи).

Частково проаналізуємо відповіді студентів. На перше запитання анкети «Як Ви вважаєте, чи забезпечені у Вашому коледжі всі необхідні умови для формування громадянської свідомості майбутнього вчителя Нової української школи у процесі вивчення фахових методик?» мало на увазі як коротку оцінку за чотирма категоріями «Так», «Скоріше так, ніж ні», «Скоріше ні, ніж так» та «Ні». Зазначимо, що 80,1% опитаних студентів вважають, що в коледжі створені всі необхідні умови. У свою чергу, 5,87% респондентів зауважили, що скоріше ці умови існують, ніж відсутні. Протилежної думки дотримувалося 11,93% опитаних – їхня позиція полягає в тому, що у коледжі такі умови скоріше відсутні, ніж наявні. На повну відсутність відповідних умов вказали 2,1% досліджуваних (цей показник ілюструє рис. 1).

Аналіз відповідей на другий пункт анкети – «Які методи та прийоми, на вашу думку, сприяють формуванню громадянської свідомості учнів під час уроків фізичної культури?» – засвідчив, що переважна більшість студентів обох спеціальностей віддають перевагу колективним іграм та командним видам спорту, які сприяють розвитку відповідальності, співпраці та взаємопідтримки (56,8% респондентів). Змагальний метод, що формує чесність, повагу до суперника та дотримання правил, обрали 46,5% опитаних. Дискусіям та рефлексії,

Рис. 1. Суб'єктивне сприйняття наявності у педагогічному коледжі умов для формування громадянської свідомості майбутнього вчителя Нової української школи у процесі вивчення фахових методик

які передбачають обговорення спортивних ситуацій, етичних питань і значення здорового способу життя, віддали перевагу 43,4% студентів. Рольові ігри та моделювання ситуацій, що сприяють формуванню навичок поведінки в критичних умовах, толерантності та взаємодопомоги, обрали 34,5% респондентів (рис. 1).

Волонтерські ініціативи, зокрема участь у спортивних заходах, спрямованих на підтримку ветеранів та розвиток інклюзивного спорту, підтримали 59,4% студентів. Інтерактивні форми роботи, такі як квести, спортивні флешмоби та патріотичні естафети, які сприяють розвитку громадянської відповідальності та згуртованості, були популярними серед 78,3% студентів спеціальності 013 «Початкова освіта», тоді як серед студентів спеціальності «Середня освіта (фізична культура)» цей показник становить 56,8%. Важливість залучення національних традицій, зокрема впровадження козацьких ігор та популяризації українських спортивних традицій як засобу патріотичного виховання, відзначили 84,1% опитаних.

Загалом студенти наголошують, що застосування зазначених методів сприяє не лише розвитку фізичних здібностей, а й формуванню активної, відповідальної та свідомої особистості.

Аналіз відповідей студентів на запитання анкети «Як можна використовувати міжпредметну інтеграцію для розвитку громадянської компетентності учнів? Наведіть приклади інтеграції фізичної культури з іншими предметами» засвідчив високу однастайність щодо важливості цього підходу.

Зокрема, 82,1% респондентів підтримують інтеграцію фізичної культури з українською мовою та читанням, що передбачає читання й обговорення оповідань про спортсменів-патріотів та історичних постатей, які прославили Україну, використання спортивних термінів у мовленні, а також складання коротких описів улюблених видів спорту. 67,4% опитаних вважають ефективною інтеграцію фізичної культури з математикою, яка реалізується через підрахунок балів під час спортивних ігор (розвиток навичок додавання, віднімання), вимірювання часу виконання вправ, швидкості та відстані подолання дистанцій. Інтеграцію фізичної культури з природознавством підтримали 67,3% студентів. Вони наголошують на значущості обговорення впливу фізичної активності на здоров'я людини, ролі правильного харчування, а також вивчення особливостей функціонування організму під час фізичних навантажень. 59,9% респондентів висловилися за інтеграцію фізичної культури з мистецтвом, що передбачає вивчення українських народних танців, ознайомлення з національними спортивними традиціями та створення спортивних плакатів із мотиваційними гаслами про здоровий спосіб життя. Найбільшу підтримку, а саме 89,3% опитаних, отримала інтеграція фізичної культури

з предметом «Я досліджую світ». Студенти вважають, що вона є особливо важливою для вивчення правил безпеки під час спортивних ігор, засвоєння основ першої допомоги при травмах, а також обговорення етичних аспектів поведінки у спорті, зокрема принципів чесної гри, взаємопідтримки та командної роботи.

Таким чином, результати дослідження у цьому напрямку підтверджують, що міжпредметна інтеграція не лише сприяє ефективному засвоєнню навчального матеріалу, а й формує у здобувачів освіти ключові громадянські якості – відповідальність, дисциплінованість, патріотизм, взаємоповагу та усвідомлення значущості здорового способу життя для особистого і суспільного добробуту.

Виховання демократичних цінностей у дітей є невід'ємною складовою сучасного освітнього процесу, що сприяє формуванню відповідальної, свідомої особистості, здатної до конструктивної взаємодії у суспільстві. З цією метою доцільним є адаптування окремих аспектів фахових методик, зокрема методів навчання, засобів і форм роботи, відповідно до принципів демократії, рівності, толерантності та громадянської активності. Аналіз відповідей здобувачів освіти на запитання анкети «Які аспекти фахових методик (методи навчання, засоби, форми роботи) можна адаптувати для виховання демократичних цінностей у дітей?» засвідчив високий рівень усвідомлення студентами значущості цього процесу.

Студенти зауважили, що для цього можна використовувати різні методи навчання, цікаві матеріали та форми роботи, які сприятимуть розвитку у дітей поваги до інших, вміння працювати в команді, приймати рішення та розуміти важливість своїх вчинків. Вони виокремили такі ефективні методи: «Розмови та дискусії» (46,7% респондентів) – створення атмосфери, де кожна дитина може висловити свою думку, аргументувати її та вислухати інших (наприклад, метод «Коло думок», дружні дискусії, обговорення цікавих тем). «Проектні роботи» (56,8%) – виконання спільних завдань, які вчать дітей співпрацювати, розподіляти обов'язки та відповідати за результат. «Розв'язання проблемних ситуацій» (45,3%) – навчання через обговорення реальних життєвих ситуацій, щоб діти вчилися робити правильний вибір та брати відповідальність за свої рішення. «Рольові ігри» (69,67%) – імітація реальних подій, наприклад, вибори голови класу або обговорення важливих питань, як у парламенті. Такі ігри допомагають дітям зрозуміти, як працює демократія, та навчитися поважати думку інших.

Студенти також відзначили, що важливо використовувати різні матеріали для навчання: «Інтерактивні технології» (76,6%) – мультфільми, відеоуроки, інтерактивні вправи, що допомагають краще зрозуміти важливі теми. «Кейс-методи»

(67,6%) – обговорення реальних чи вигаданих історій, у яких потрібно знайти справедливе рішення. «Книжки та історії» (34,4%) – читання казок, оповідань та історій про відомих людей, які боролися за права інших, робили добрі справи та змінювали світ.

Щоб діти не просто слухали про демократичні цінності, а й застосовували їх у житті, потрібно організовувати цікаві форми роботи, серед яких студенти виділяють: «Групові завдання» (78,5%) – спільна робота, яка вчить домовлятися, поважати інших і працювати в команді. «Учнівське самоврядування» (55,7%) – коли діти самі вирішують, як організувати класне життя, які правила встановити та хто за що відповідатиме. «Волонтерські ініціативи» (87,6%) – участь у добрих справах, наприклад, допомога молодшим школярам, збір речей для притулку або проведення екологічних акцій. «Обговорення реальних подій» (96,4%) – розмови про те, що відбувається у світі, як можна допомагати іншим та чому важливо бути активним громадянином.

Отже, опитування показало, що використання сучасних методик допомагає молодшим школярам краще розуміти, що таке демократія, як важливо поважати інших, бути чесним і відповідальним. Коли діти не лише слухають, а й беруть активну участь у групових завданнях, ролевих іграх та цікавих проєктах, вони стають свідомими, дружніми та активними громадянами, готовими змінювати світ на краще.

На запитання анкети «Які інноваційні підходи та сучасні освітні технології ви б запропонували для формування громадянської свідомості у процесі інтеграції фахових методик?» студенти виділяють: «Цифрові технології та електронне навчання (E-learning)» – використання інтерактивних платформ (Google Classroom, Moodle, Edmodo) для доступу до навчальних матеріалів, обговорення громадянських тем у віртуальних середовищах та проведення онлайн-дискусій (89,9%). «Доповнена та віртуальна реальність (AR/VR)» – застосування технологій занурення у змодельовані соціальні та історичні ситуації, що допомагає студентам краще розуміти процеси демократизації, історію прав людини та громадянську активність (67,9%). «Гейміфікація навчального процесу» – використання елементів гри (системи заохочень, рівнів, командної роботи) для розвитку мотивації, кооперації та засвоєння демократичних цінностей (89,9%). «Соціальні мережі та медіаосвіта» – залучення студентів до аналізу інформації в соціальних мережах, навчання фактчекінгу, критичного ставлення до медіа, формування навичок протидії фейкам та маніпуляціям (68,4%). «Веб-квести та цифрові проєкти» – виконання завдань у цифровому середовищі, що передбачають пошук інформації, аналіз громадянських

проблем та вироблення колективних рішень (55,3%). «Хмарні технології та спільні онлайн-платформи» – застосування Google Docs, Padlet, Miro для колективної роботи над проєктами, проведення громадських обговорень, створення ініціатив та участі в демократичних процесах (65,4%). «Використання відкритих освітніх ресурсів» – доступ до онлайн-курсів, інтерактивних модулів, відеолекцій та інших матеріалів, які сприяють поглибленню знань про громадянське суспільство, демократію та права людини (56,9%).

Отже, на думку студентів інноваційні підходи та сучасні освітні технології відіграють важливу роль у формуванні громадянської свідомості, оскільки вони забезпечують інтерактивність, активну участь здобувачів освіти у процесі навчання та розвиток ключових громадянських компетентностей. Поєднання компетентнісного, проєктного, інтегративного та проблемно-орієнтованого підходів із цифровими технологіями, медіаосвітою та ігровими методами сприяє вихованню соціально відповідальних громадян, здатних до критичного мислення, співпраці та активної участі в демократичному суспільстві.

Патріотизм є основою громадянської свідомості. В умовах війни та боротьби України за незалежність національно-патріотичне виховання набуває особливого значення. Воно передбачає не лише любов до Батьківщини, а й готовність до активної громадянської позиції та захисту демократичних цінностей. Для майбутнього вчителя це означає: володіння знаннями про історію, культуру та традиції України; розуміння ролі освіти у формуванні національної свідомості; готовність використовувати фахові методики для патріотичного виховання учнів. Крім того, сучасний педагог повинен бути не лише транслятором знань, а й активним учасником суспільного життя, прикладом для учнів у питаннях громадянської відповідальності, правової культури та соціальної активності.

Саме тому інтеграція громадянської освіти у професійну підготовку майбутніх педагогів є важливим аспектом модернізації освіти в Україні відповідно до концепції Нової української школи. Інтеграція методик початкової освіти та фізичної культури є важливим аспектом підготовки майбутніх учителів відповідно до концепції Нової української школи (НУШ). Такий підхід сприяє гармонійному розвитку учнів, забезпечуючи не лише засвоєння навчального матеріалу, а й формування здорового способу життя, соціальної активності та громадянської свідомості.

Волонтерська діяльність у процесі підготовки майбутніх учителів Нової української школи (НУШ) є важливим компонентом формування їх професійних компетентностей, ціннісних орієнтирів та громадянської свідомості. Основні особливості такої діяльності полягають у наступному:

– *Розвиток соціальної відповідальності та емпатії.* Волонтерська діяльність сприяє вихованню в майбутніх учителів здатності до розуміння та підтримки різних категорій населення, включаючи дітей з особливими освітніми потребами, дітей з малозабезпечених сімей та дітей-переселенців.

– *Формування педагогічних навичок у неформальному середовищі.* Майбутні вчителі здобувають практичний досвід спілкування та взаємодії з дітьми та молоддю у позашкільних умовах, що дозволяє розвивати навички адаптивного викладання та диференційованого підходу.

– *Інтеграція волонтерства у професійну підготовку.* Залучення до волонтерських проєктів може стати частиною педагогічної практики, що дозволяє студентам розвивати організаційні, комунікативні та лідерські компетентності, необхідні для успішної роботи в умовах НУШ.

– *Формування навичок командної роботи.* Участь у колективних волонтерських ініціативах сприяє розвитку навичок співпраці, спільного прийняття рішень, вирішення конфліктних ситуацій, що є важливим для роботи в сучасних педагогічних колективах.

Підвищення рівня громадянської активності. Волонтерська діяльність допомагає студентам відчувати себе активними учасниками громадського життя, що позитивно впливає на їх особистісний та професійний розвиток.

Беручи до уваги наведене вище, нами було сформульовано таке запитання анкети: «Чи залучені Ви до волонтерських проєктів, спрямованих на допомогу дітям або освітнім установам? Якщо так, опишіть характер Вашої діяльності».

Аналіз результатів показав, що студенти спеціальності «Середня освіта (фізична культура)» беруть участь у різних формах волонтерської діяльності. Зокрема, найпоширенішими є: організація спортивних змагань та рухливих ігор для дітей із соціально вразливих категорій (сироти, діти з особливими освітніми потребами, діти-переселенці) – 86,7%; проведення оздоровчих заходів та майстер-класів із різних видів спорту як у школах, так у позашкільних установах – 47,8%; участь у реабілітаційних програмах для дітей з обмеженими можливостями, орієнтованих на їхню соціалізацію та фізичний розвиток – 27,7%; проведення просвітницьких акцій, спрямованих на боротьбу з гіподинамією та популяризацію активного дозвілля серед молоді під час педагогічної практики – 78,4%.

Майбутні вчителі початкової школи зауважили, що вони долучаються до волонтерських ініціатив, що передбачають педагогічну підтримку, інтеграцію дітей у навчальне середовище та допомогу у соціалізації. Серед основних форм участі здобувачі освіти виділили: допомогу у навчанні дітей з особливими освітніми потребами шляхом організації індивідуальних або групових занять

із використанням методів адаптивного навчання (55,8%); участь у благодійних проєктах та акціях, що спрямовані на збір навчальних матеріалів та організацію культурно-просвітницьких заходів для дітей із малозабезпечених сімей або дітей-переселенців (89,7%); організація творчих майстерень та інтерактивних занять, що сприяють розвитку креативності, критичного мислення та емоційної стійкості дітей (44,9%); залучення до виховної роботи у дитячих будинках, лікарнях або спеціалізованих навчальних закладах із метою емоційної підтримки дітей (35,5%).

Відповідаючи на запитання анкети: «Чи плануєте Ви продовжувати займатися волонтерською діяльністю після початку професійної діяльності за спеціальністю? На Вашу думку, якою мірою волонтерська діяльність сприяє розвитку професійних компетентностей, необхідних для роботи в умовах Нової української школи?», респонденти надали такі відповіді:

1) *Так, значною мірою.* Волонтерська діяльність допомагає розвивати навички співпраці, комунікації, адаптивного викладання та емпатії (59,7%).

2) *Частково.* Волонтерство корисне для розвитку соціальних і педагогічних навичок, проте не завжди пов'язане з конкретно професійною підготовкою (31,18%).

3) *Мінімально.* Волонтерська діяльність не має значного впливу на мої професійні компетентності (3,5%).

4) *Не впливає.* Я не помітив(ла) жодного зв'язку між волонтерською діяльністю та професійною підготовкою (2,6%).

5) *Важко відповісти.* Я не маю достатнього досвіду участі у волонтерських проєктах, щоб оцінити їхній вплив (3,02%). Цей показник ілюструє рис. 2.

У відповідь на запитання анкети: «Які труднощі, на Ваш погляд, виникають у процесі залучення студентів-педагогів до волонтерських ініціатив та як їх можна подолати?», було отримано таку інформацію. Студенти спеціальностей «Початкова освіта» та «Середня освіта (фізична культура)» зіштовхуються з подібними, але водночас специфічними проблемами. Основними труднощами є низький рівень обізнаності про можливості волонтерської діяльності та відсутність належної мотивації. Майбутні вчителі фізичної культури часто наголошують на нестачі часу через інтенсивне навчання та тренувальні програми, що ускладнює участь у волонтерських проєктах. Водночас студенти спеціальності «Початкова освіта» зазначають, що їм важко поєднувати волонтерство з навчанням, особливо якщо вони працюють або проходять педагогічну практику.

Також для обох груп характерною є відсутність налагоджених механізмів співпраці між волонтерськими організаціями, закладами фахової

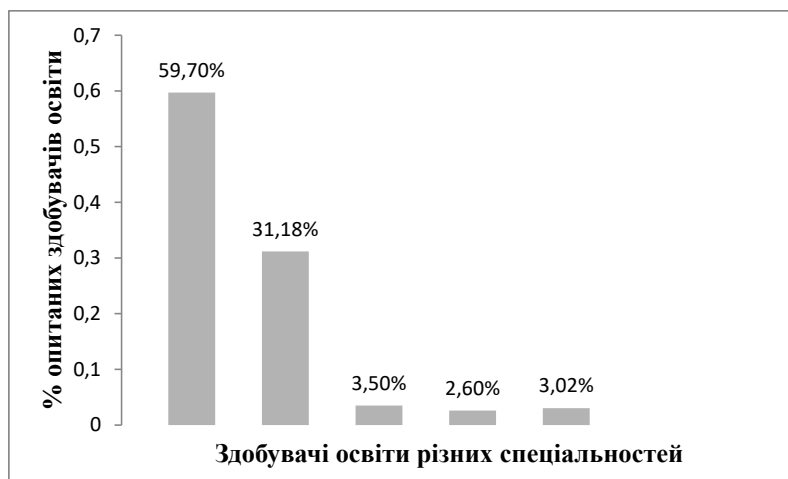

Рис. 2. Суб'єктивне ставлення здобувачів освіти щодо волонтерської діяльності після початку професійної діяльності за спеціальністю

передвищої та вищої освіти, через що студенти не завжди отримують належне визнання чи заохочення за свою діяльність.

Для подолання цих труднощів у Луцькому педагогічному коледжі пропонується створення інформаційних платформ, що популяризують волонтерські ініціативи, а також розпочата робота над розробкою спеціальних програм, які дозволяють інтегрувати волонтерську діяльність в освітній процес як елемент педагогічної практики. Важливою є також система сертифікації та заохочення студентів через додаткові бали, стипендії або рекомендації, що сприятиме підвищенню їх мотивації до участі у волонтерських проєктах.

Отже, аналіз блоку питань про волонтерство та його роль у підготовці майбутніх учителів НУШ показав, що волонтерська діяльність сприяє розвитку професійних компетентностей, особливо таких, як комунікація, співпраця, емпатія та адаптивність. Однак серед студентів-педагогів існують труднощі, пов'язані з нестачею часу, мотивації та недостатньою обізнаністю про можливості волонтерства. Подолати ці проблеми можливо через створення міжпредметних інформаційних платформ, інтеграцію волонтерських проєктів в освітній процес Коледжу та впровадження системи сертифікації й заохочення. Такі заходи сприятимуть активнішому залученню студентів до волонтерської діяльності та підвищенню їхньої професійної підготовки для роботи в умовах НУШ.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Формування громадянської свідомості майбутніх учителів є ключовим завданням педагогічної освіти в Україні. У процесі вивчення фахових методик важливо інтегрувати національно-патріотичний компонент, що сприятиме розвитку свідомих, відповідальних і активних педагогів. Використання інтерактивних методик, історико-культурного аналізу та проєктного підходу дозволяє підготувати

вчителів, здатних виховати покоління свідомих громадян України.

Враховуючи результати проведених досліджень слід виділити:

1. *Комплексний підхід до навчання та виховання.* Методики початкової освіти орієнтовані на формування ключових компетентностей, зокрема соціальної, громадянської та здоров'язбережувальної. Водночас фізична культура сприяє розвитку емоційно-вольових якостей, витривалості, координації рухів та командної взаємодії. Їхня інтеграція дозволяє ефективно застосовувати рухові активності для засвоєння навчального матеріалу.

2. *Використання ігрових та інтерактивних методів.* Методи активного навчання, такі як рухливі ігри, квести, інтерактивні вправи, допомагають урізноманітнити освітній процес. Наприклад, під час уроків математики можна використовувати елементи фізичної активності (рахунок у русі, стрибки за правильну відповідь), що сприяє покращенню концентрації уваги та запам'ятовуванню.

3. *Формування громадянської компетентності через фізичну культуру.* Фізичне виховання має значний потенціал для виховання громадянських цінностей, зокрема командної роботи, взаємодопомоги, поваги до правил та чесної гри. Під час спортивних ігор учні вчать взаємодіяти, дотримуватися норм етики та демонструвати відповідальність за спільний результат.

4. *Інтеграція здоров'язбережувальних технологій у навчальний процес.* Майбутні вчителі повинні володіти методиками, що дозволяють формувати культуру здорового способу життя у дітей. Наприклад, використання фізкультхвилин, релаксаційних вправ, дихальних технік та вправ на координацію допомагає зменшити рівень стресу та підвищити ефективність навчального процесу.

5. *Міжпредметна інтеграція як основа компетентнісного навчання*. Методики початкової освіти та фізичної культури можуть взаємодоповнювати одна одну через інтегровані уроки. Наприклад, на заняттях з природознавства можна поєднувати теоретичні знання про будову тіла людини з практичними вправами, що демонструють функціонування опорно-рухового апарату.

Отже, ефективна підготовка педагогів, здатних формувати громадянську свідомість та патріотизм у школярів, можлива лише за умови інтеграції фахових знань, сучасних освітніх технологій та національно орієнтованих виховних методик. Це забезпечує не лише професійний розвиток вчителів, а й сприяє формуванню активного, свідомого та відповідального покоління громадян України.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Гончаренко О. С. Комплексна система військово-патріотичного виховання учнівської молоді. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2012. Вип. 4. С. 19-23. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/domtp_2012_4_5 (дата звернення: 20.01.2025).
2. Долецька С. В. Завдання патріотичного виховання молодших школярів в процесі краєзнавчої роботи. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2012. Вип. 1. С. 49-55. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/domtp_2012_1_8 (дата звернення: 20.01.2025).
3. Загородня А. Сучасне розуміння патріотичного виховання молоді. *Теорія та методика управління освітою*. 2013. Вип. 10. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ttmo_2013_10_11 (дата звернення: 25.01.2025).
4. Кузьменко Ю. В. Роль громадянського виховання у формуванні національно свідомої учнівської молоді. *Таврійський вісник освіти*. 2013. № 2. С. 21-24. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tvo_2013_2_6 (дата звернення: 12.02.2025).
5. Максютів А. Принципи та методи патріотичного виховання майбутніх учителів географії. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2012. № 5(1). С. 174-179. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/rpsv_2012_5\(1\)_28](http://nbuv.gov.ua/UJRN/rpsv_2012_5(1)_28) (дата звернення: 10.02.2025).
6. Онопрієнко О. М. Стан сформованості показників патріотичного виховання у майбутніх учителів фізичної культури. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2014. № 3. С. 48-52. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PPMB_2014_3_9 (дата звернення: 15.02.2025).
7. Паніч Ю. В. Стан розвитку громадянського суспільства, як віддзеркалення національної свідомості, менталітету української нації. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. *Політологія. Соціологія. Право*. 2012. № 3. С. 16-23. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKPI_soc_2012_3_4 (дата звернення: 09.02.2025).
8. Тимчик М. В. Організаційні форми патріотичного виховання учнів 7-9 класів у процесі фізкультурно-масової роботи. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*. 2013. Вип. 17(2). С. 348-356. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tmpvd_2013_17\(2\)_40](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tmpvd_2013_17(2)_40) (дата звернення: 01.03.2025).
9. Цибра М. Ф. Свідомість та громадянське суспільство в умовах трансформаційних процесів в Україні. *Актуальні проблеми філософії та соціології. Серія : Філософія*. 2014. Вип. 2. С. 65-69. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aprfc_2014_2_12 (дата звернення: 10.03.2025).